

בראשית פרק לט: יוסף בבית פוטיפר

מבוא

אחר מכירתו, מגיע יוסף לבית פוטיפר המצרי, שם הוא שב ומתגדל. אולם הקב"ה שב ומזמן לו ניסיון, בדמותה של אשת פוטיפר, בעקבותיו כינו חז"ל את יוסף: 'יוסף הצדיק'.

שאלה מכוונת למידה

- א. דווקא בניכר מתגלה יוסף כיוסף הצדיק - מה מלמד אותנו הפרק על דמותו של יוסף?
ב. יוסף עמד בניסיון: מנין שאב את הכוח לעשות זאת?

עלייתו של יוסף בבית פוטיפר

בראשית לט

- (א) וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרָיִמָּה וַיִּקְנֶהוּ פוֹטִיפָר סָרִיס פְּרֹעָה שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרֵי מִיַּד הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדוּהוּ שָׁמָּה:
(ב) וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרָיִ: (ג) וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מִצְּלִיחַ בְּיָדוֹ:
(ד) וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרֵת אֹתוֹ וַיִּפְקְדוּהוּ עַל בֵּיתוֹ וְכָל יֵשׁ לֹ נֶתַן בְּיָדוֹ:
(ה) וַיְהִי מֵאֵז הַפְּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל אֲשֶׁר יֵשׁ לֹ וַיְבָרֶךְ ה' אֶת בֵּית הַמִּצְרָיִ בְּגַלְל יוֹסֵף וַיְהִי בְּרֶכֶת ה' בְּכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לֹ בְּבֵית וּבְשָׂדֶה:
(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל אֲשֶׁר לֹ בְּיַד יוֹסֵף וְלֹא יָדַע אֹתוֹ מְאוּמָּה כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכַל וַיְהִי יוֹסֵף יָפָה תֹאֵר וַיִּפֶּה מְרָאָה:

"וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ" (פסוק ג)

בראשית לט, ג

וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מִצְּלִיחַ בְּיָדוֹ:

רש"י	רמב"ן
כי ה' אתו - שם שמים שגור בפיו.	כי ה' אתו - שם שמים שגור בפיו לשון רש"י. ואינו נראה, אבל "וירא אדונו כי ה' אתו" כי יצליחו מעשיו בכל עת יותר מכל אדם וידע כי מאת אלוהים היא לו, וכן: "ראה ראינו כי היה ה' עימך" (בראשית כו, כח).

1. עיין בפסוק ג, ובדברי רש"י ורמב"ן וענה:
א. מהו הקושי בפסוק אליו מתייחסים רש"י ורמב"ן?
ב. (1) כיצד מיישב רש"י קושי זה?
(2) הבא ראייה לרש"י מהמקורות הבאים: ל"ט, ט; מ', ח; מ"א, טז; מ"ה, ח. פרט את הראיות.
ג. (1) כיצד מיישב הרמב"ן קושי זה?
(2) הסבר את הראיות שיש להביא לפירושו של הרמב"ן מפסוק ג עצמו, ומבראשית כו, כח.

א "וַיְהִי יוֹסֵף יָפֵה תֹאֵר וַיְפַה מְרֹאֶה" (פסוק ו)

בראשית לט, ו-ז	
<p>(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּיַד יוֹסֵף וְלֹא יָדַע אֶתֹו מְאוֹמָה כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יָפֵה תֹאֵר וַיְפַה מְרֹאֶה :</p> <p>(ז) וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אִשְׁתּוֹ אֶתֹו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכַבָה עִמִּי :</p>	
א רמב"ן	א רש"י
<p>ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה - הזכיר זה בכאן לומר כי בעבור יופיו נשאה אשת אדוניו אליו את עיניה.</p>	<p>ויהי יוסף יפה תואר - כיון שראה עצמו מושל, התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקדוש ברוך הוא אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך, אני מגרה בך את הדוב, מיד ותשא אשת אדוניו וגו' - כל מקום שנאמר "אחר" סמוך¹.</p>

2. עיין בפסוק ו, וענה:

- א. מהו הקושי בפסוק ו שאליו מתייחסים רש"י ורמב"ן בפירושיהם?
- ב. כיצד כל אחד מהפרשנים מיישב את הקושי?
- ג. מה ההבדל בין שני הפירושים ביישוב הקושי?

¹ לפי רש"י כל מקום שנאמר "אחר הדברים האלה" פירושו שהעניין הבא אירע בזמן סמוך אחר הדברים המוזכרים למעלה, וכל מקום שנאמר "אחרי הדברים האלה", פירושו שהעניין הבא אירע בזמן מופלג ורחוק אחרי הדברים המוזכרים למעלה.

☒ שלוש גרסאות לסיפור המעשה של יוסף ואשת פוטיפר

המקרה כפי שאשת פוטיפר מספרת לבעלה	המקרה כפי שאשת פוטיפר מספרת לאנשי ביתה	המקרה כפי שקרה באמת
(טז) וַתֵּנַח בְּגָדוֹ אֶצְלָה עַד בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל בֵּיתוֹ : (יז) וַתַּדְבֵּר אֵלָיו כְּדַבְרֵים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הַעֲבֹד הָעֶבְרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי : (יח) וַיְהִי כִּהְרִימִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיִּנְסֵהוּ הַחוּצָה :	וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הִבִּיא לָנוּ אִישׁ עֶבְרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשֹׁכֵב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל : (טו) וַיְהִי כִשְׁמַעוּ כִּי הִרְיִמְתִּי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיִּנְסֵהוּ וַיֵּצֵא הַחוּצָה :	(יא) וַיְהִי כִּהְיוּם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבַּיִתָּה עֲשׂוֹת מִלֵּאכְתּוֹ וַאֲיִן אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִתָּה שָׁם בְּבֵית : (יב) וַתִּתְפָּשְׁהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שְׂכָבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיִּנְסֵהוּ וַיֵּצֵא הַחוּצָה : (יג) וַיְהִי כִּפְּרֹאֲתָהּ כִּי עָזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיִּנְסֵהוּ הַחוּצָה : (יד) וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵּיתָהּ

5. עיין בפסוקים יא-יח, וענה :

א. השווה בין סיפור המקרה כפי שקרה באמת, לבין הדרך שאשת פוטיפר מספרת זאת לאנשי ביתה. מצא שלושה (מתוך ארבעה) הבדלים, ונסה להסביר מדוע שינתה אשת פוטיפר את הסיפור.

ארבעת השינויים הללו מטרדם להוריד כל חשד ממנה ולחזק את גרסתה השקרתית שיוסף ניסה לאנוס אותה.

המקרה כפי שקרה באמת	המקרה כפי שאשת פוטיפר מספרת לאנשי ביתה	ההסבר לשינוי
אשת פוטיפר ניסתה לכפות את עצמה על יוסף ודרשה ממנו שישכב איתה.	יוסף הוא זה שניסה לאנוס אותה, והיא התנגדה.	אמירת העובדות האמתיות יחפכו אותה לאשמה

ב. השווה בין סיפור המקרה כפי שסופר על ידי אשת פוטיפר לאנשי ביתה, לבין הדרך בה היא מספרת זאת לבעלה. מצא שני ההבדלים ונסה להסביר את פשרם.

ההבדלים הללו מטרדם ליצור אהדה לטובתה אצל קהל היעד (אנשי ביתה ובעלה), ששומע אותה כך שדעת הקהל השומע יהיה לצידה ולא לצידו של יוסף.

המקרה כפי שאשת פוטיפר מספרת לאנשי ביתה	המקרה כפי שאשת פוטיפר מספרת לבעלה	ההסבר לשינוי

☒ עונשו של יוסף

בראשית לט	
<p>(יט) וַיְהִי כַשְׁמַע אֲדֹנָיו אֶת דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדְּךָ וַיַּחַר אָפוֹ: (כ) וַיִּקַּח אֲדֹנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל בֵּית הַסֵּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר אִסּוּרֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי שֵׁם בְּבַיִת הַסֵּהַר:</p>	
☒ ספורנו	☒ אב"ע
<p>ויחר אפו - ...כי אמנם לא חרה אפו על יוסף בזה, שהאמין יותר לדברי יוסף, אבל נתנו בבית הסוהר להראות שהאמין לה לכבודה...</p>	<p>ויחר אפו - ואף על פי כן לא הרגו, כי בספק היה הדבר אצלו.</p>

6. פסוקים יט-כ מעוררים קושי: מדוע יוסף נענש בעונש יחסית קל והלא הוא הואשם בניסיון לבצע עבירה של גילוי עריות (גם בקרב הגויים זו נחשבה עברה חמורה ביותר)?
- א. כיצד מיישבים קושי זה הספורנו והאב"ע?
- ב. מה הביסוס התחבירי בפסוק יט, שמסייע לפירוש של הספורנו?
- ג. על מי חרה אפו של פוטיפר לפי הספורנו, ועל מי חרה אפו לפי האב"ע?